

پیشگفتار مترجم و محقق

به پیشگاه آخرین فرستاده الهی و امین وحی
و به روان پاک پدر و مادرم؛
آنان که در لحظات دعا، همیشه دو گوهر علم و ایمان را
برای فرزندانشان آرزو می کردند.

اهمیت کتاب و ترجمه و تحقیق آن

حقوق دیپلماتیک یکی از سیاسی ترین شاخه های دانش حقوق بین الملل است که برخی از قواعد آن همچون مصونیت دیپلماتیک، پیشینه ای دراز در تاریخ روابط بین الملل دارد. اکنون با افزایش کمی دولتها و ازدیاد سازمانهای بین المللی، حجم نمایندگی دولتها در سطح بین المللی افزایش یافته و بر اهمیت این شاخه از دانش حقوق نیز افزوده شد.

آثار حقوق دیپلماتیک نوین در ایران اندک و به تعبیری فقیر است.* در این میان جای خالی اثری جامع و تطبیقی از دیدگاه اسلام بیشتر احساس می شود. کتابی که پیش رو دارید از معدود آثاری است که در حقوق دیپلماتیک اسلام نگاشته شده و اثر جامع و همه جانبه ای است که در آن کلیه زوایای این شاخه و مسائل آن از نگاه فقه و شریعت اسلامی بحث شده است. موضوعاتی چون: اصول

---

* این تعبیری است که فصلنامه سیاست خارجی هنگام برشماری ادبیات حقوق دیپلماتیک در ایران به کار برده است (بنگرید به: فصلنامه سیاست خارجی، سال چهارم، ش ۳، پاییز ۶۹، ص ۳۹۷-۴۰۰). البته از این تاریخ آثار چندی در حقوق دیپلماتیک منتشر شده است، ولی تا بدان حد نرسیده است که این توصیف را بردارد.

کلی حقوق دیپلماتیک در اسلام، مبانی اعطای مصونیتها و مزایای دیپلماتیک در اسلام، تعرض به مصونیت سفیران از دیدگاه حقوق اسلام، سوء استفاده از مصونیت‌های دیپلماتیک، وضعیت هدایای اعطایی به سفیران، جاسوسی دیپلماتها، مصونیت اماکن مأموریت از نظر اسلام، پناهندگی دیپلماتیک، وضعیت حقوقی فرستادگان در زمان جنگ و... تاکنون کمتر مورد مطالعه تطبیقی قرار گرفته‌اند که در این کتاب به تفصیل به آنها پرداخته شده است.

نویسنده کتاب، دکتر احمد ابوالوفا محمد، استاد و مدیر گروه حقوق بین‌الملل دانشکده حقوق دانشگاه قاهره است. وی در زمینه حقوق دیپلماتیک نوین نیز اثر مستقلی دارد، اما به دلیل علاقه‌مندی به این موضوع، سالیانی به مطالعه و بررسی حقوق دیپلماتیک در میان آثار فقیهان مشهور مسلمان پرداخته است. در این کار بیشتر کتابهای فقهی قدیم و جدید مذاهب چهارگانه اهل سنت را که درباره حقوق دیپلماتیک مطلبی داشته‌اند، مطالعه نموده و در این کتاب آورده است. برخلاف بسیاری از نویسندگان که تلاش دارند در اثر خود بین حقوق بین‌الملل و شریعت اسلام آشتی برقرار سازند، اما مؤلف سعی و اهتمام زیادی دارد تا در چهارچوب شناخته‌شده و اصول کلی غیرقابل تخطی اسلام به بررسی حقوق دیپلماتیک بپردازد. بدین منظور آنچه غیرمسلمانان درباره دیپلماسی اسلام گفته‌اند، اعم از تعریف یا تعریض، در کتاب و بیشتر در زیرنویسهای آن آورده و پاسخی درخور به تعریضها داده است.

در اثر حاضر افزون بر بررسی حقوق دیپلماتیک نوین به مطالعه تطبیقی آن از دیدگاه حقوق اسلام پرداخته‌ایم. بنابراین، ترجمه این اثر را می‌توان گامی در معرفی فقه غنی و پویای اسلام و نیز پاسخی به اتهام قصور و ناتوانی حقوق اسلام از تبیین حقوق بین‌الملل دانست.

گرچه محور اصلی کتاب حقوق دیپلماتیک است، اما به تفصیل به مطالعه تطبیقی حقوق و روابط دیپلماتیک در اسلام با حقوق و روابط دیپلماتیک نوین پرداخته شد. بنابراین، می‌توان از این کتاب به عنوان منبع کمک‌درسی برای دروس

پیش‌بینی شده در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های علوم سیاسی و حقوق بین‌الملل مانند: حقوق دیپلماتیک و کنسولی، فن دیپلماسی و آداب کنسولی، حقوق بین‌الملل اسلامی، اسلام و حقوق بین‌الملل، دیپلماسی و رفتار سیاسی در اسلام و فقه سیاسی استفاده کرد. برای این منظور، منابع مورد استناد نویسنده به طور کامل آورده شد تا شاید محققان آشنای به زبان عربی را به کار آید و مایل باشند مستقیماً به آنها مراجعه کنند یا در پژوهش‌های خود استفاده نمایند. در واقع منابع مورد استناد نویسنده خود یک کتاب‌شناسی جامع از اسلام و حقوق دیپلماتیک بلکه اسلام و حقوق بین‌الملل در زبانهای عربی، انگلیسی و فرانسه است.

هرچند کتابهای بسیاری اکنون در حوزه دیپلماسی و حقوق دیپلماتیک به ویژه در میان عرب‌زبانان نوشته شده است، ولی کار دکتر ابوالوفا به عنوان اولین اثر و جامع‌ترین آن همچنان یک منبع پر استناد در حقوق دیپلماتیک اسلامی است. البته این بدان معنی نیست که وی همه مباحث حقوق دیپلماتیک را پوشش داده و به همه پرسشها پاسخ گفته است، اما تلاش شایسته‌ای در یافتن جهات تشابه و تمایز حقوق دیپلماتیک جدید با شریعت اسلامی انجام داده و به این باور رسیده است که در شریعت اسلام برنامه زندگی اجتماعی و سیاسی در پرتو اصول کلی آن وجود داشته و دارد.

نکاتی درباره ترجمه و تحقیق

کتاب *القانون الدبلوماسی الاسلامی** نخستین بار در سال ۱۹۹۲ میلادی از سوی «دار النهضة العربیة» منتشر شد. ترجمه و تحقیق همین چاپ به صورت طرح پژوهشی در دانشگاه مفید انجام گرفت.

---

* از آنجا که کاربرد واژه «اسلامی» به صورت پسوند در بسیاری از مطالعات تطبیقی ناظر به روش و منهج بحث است، بنابراین در برگردان آن می‌توان از تعابیر «حقوق دیپلماتیک اسلامی» یا «اسلام و حقوق دیپلماتیک» و یا «حقوق دیپلماتیک، رهیافت اسلامی» استفاده کرد، زیرا هدف مطالعه تطبیقی، یافتن مواضع خلاف و وفاق و تشابه و تمایز است.

این کتاب غلطهای چاپی فراوانی داشت و در نقل عبارات کتب فقهی نیز با همین مشکل مواجه بود. بر اهل فن پوشیده نیست که این مشکل تا چه میزان کار ترجمه را کند و دشوار می‌کند. بسیاری از آیات قرآن بدون ذکر سوره و شماره آیه بود. این مشکل در نقل متون فقهی و کتب قدیم نیز وجود داشت که مترجم ناگزیر به متون اصلی مراجعه نموده و پس از اطمینان آن را ترجمه کرده است. خوشبختانه در دیداری که با نویسنده در دانشکده حقوق دانشگاه قاهره دست داد، ضمن یادآوری موارد فوق اطلاع یافتیم که این کتاب پس از بازبینی و اصلاح به عنوان مجلد چهارم مجموعه پانزده جلدی *الإعلام بقواعد القانون الدولي والعلاقات الدولية فی شریعة الإسلام* به چاپ رسیده است. ترجمه‌ای که اکنون پیش رو دارید، با ملاحظه حذف و اضافات چاپ اخیر؛ یعنی ۲۰۰۱ میلادی انجام گرفته است. در همین دیدار، نویسنده محترم و پرتلاش اجازه ترجمه کتاب را دادند که رونوشت آن در آغاز کتاب آمده است.

- نویسنده در هر بحث حقوقی از بزرگان فقه‌های مذاهب چهارگانه اهل سنت، مطلبی آورده است اما در کار بیش از ششصد صفحه خود از فقه امامیه و منابع آنان نامی نمی‌برد. تنها اثری که از اندیشمندان شیعی در این کتاب نام برده شد *المجازات النبویة* شریف رضی (م. ۴۰۶ ه. ق) است و البته در چاپ جدید یک‌بار از کتاب *جواهر الکلام* نیز استفاده کرده است. بنابراین، در تکمیل کتاب لازم بود دیدگاه‌های فقه‌های مذهب جعفری بر آن اضافه شود. به پیروی از مؤلف که در هر بحث فقهی تلاش دارد از مذاهب بزرگ اهل سنت شاهد آورد، ما نیز حتی الامکان با مراجعه به مصادر معتبر فقهی شیعه، مانند: *تذکرة الفقهاء و منتهی المطلب* از علامه حلی و کتاب *الخلافا و مبسوط* از شیخ الطایفه، شیخ طوسی به تعقیب همان مطلب پرداختیم. *تذکرة الفقهاء و الخلافا* در بیان دیدگاه‌های فقه‌های اهل سنت و سپس پرداختن به نظر فقه‌های مذهب جعفری، دو اثر تطبیقی ارزشمند به شمار می‌آیند. از میان آثار فقه‌های معاصر از کتابهای *تحریر الوسیلة* مرحوم امام خمینی (ره) و *منهاج الصالحین* مرحوم آیه‌الله خویی که کتب فتوایی‌اند، استفاده شد. علاوه بر

آثار فوق، به مناسبت از دیدگاههای تفسیری و روایی مفسران و فقهای مشهور شیعه استفاده شده است. در مواردی وقت بسیار برای یافتن نظریات فقهای شیعه صرف شده است، ولی چیزی درباره آن یافت نشده است. شاید همین نقطه قوتی برای تحقیق این کتاب باشد تا باب پژوهش را در همان موضوع از دیدگاه فقهای نواندیش، اندیشمندان و حقوق دانان بگشاید.

- از آنجا که کتاب حاوی دو دسته مطالب متنوع است، بنابراین، شیوه ترجمه هر یک از آنها متفاوت است. ترجمه آیات، روایات و متون فقهی به شیوه معنایی (ترجمه جملات به نزدیکترین معنی با در نظر داشتن همه الفاظ به کار رفته) صورت گرفته است؛ اما در تحلیل مطالب و عبارات حقوقی و متون حقوق دانان از ترجمه ارتباطی استفاده شده است. در این شیوه ضمن توجه به ادبیات رایج فقه و حقوق، جملات با کمترین تغییر و نزدیکترین عبارت وافی به مقصود برگردان شده است.

- تطبیقی بودن مباحث کتاب، به طور طبیعی ایجاب می کرد که مؤلف از منابع کهن و نامه های سران کشورهای اسلامی (به تناسب موضوع بحث) بهره برد. تطبیق واژگان و ادبیات مرسوم آن روزگار و روزآمد کردن آنها از دشواری ترجمه بود که برای فهم و تطبیق نام افراد و اماکن به متون تاریخی و تفسیری مراجعه می گردید. دشواری این کار و صرف وقت بسیار بر اهل فن پوشیده نیست.

- پاره ای از زیرنویسها به دو دلیل ترجمه نشد: (۱) زیرنویسهایی که توضیح آیات قرآن بودند و با آوردن ترجمه روان فارسی آیات، آوردن آنها تکرار به نظر می رسید. (۲) زیرنویسهایی که به نظر رسید ارتباط تنگاتنگی با متن ندارد و برای خواننده فارسی زبان نوعی اطلاعات عمومی محسوب می شود.

- در چاپ جدید کتاب حذف و اضافات قابل توجهی صورت گرفته است. حذفها به دو دلیل صورت گرفت؛ یا مطالب به دیگر مجلدات مجموعه جدید منتقل شد که ما این دسته مطالب را محفوظ داشتیم. دلیل دیگر تجدید نظر نویسنده بود که به هر دلیلی صلاح دیده است برخی از مطالب را حذف کند. ما نیز به استثنای چند مورد مهم، چاپ جدید را مبنا قرار دادیم.

- زیرنویسهایی که با ستاره مشخص شدند، دیدگاه فقهای شیعه و یا توضیحات و تحقیق مترجم است.

- القابی مانند شیخ، امام، دکتر، مرحوم، و مانند آن در ترجمه حذف شد.

- آنچه بین دو قلاب آمده است برای روان شدن ترجمه و یا توضیح است.

- در این کار از راهنمایی و کمک چند تن از دوستان بهره‌مند بودم. دکتر حمود علیمات از دانشگاه اردن شانزده صفحه پاک‌شده از چاپ اول کتاب را از طریق دورنگار برای این جانب ارسال نمودند که لازم است از ایشان تشکر کنم. همچنین از دوستان فاضل و ارجمند آقایان دکتر مصطفی فضایی و دکتر سید صادق حقیقت، که با مطالعه ترجمه و تحقیق، تذکرات سودمندی داشتند و ما را به چاپ این اثر تشویق کردند، تشکر می‌کنم. همچنین لازم می‌دانم از همکاری‌های معاونت پژوهشی دانشگاه مفید که در به سامان رسیدن این ترجمه و تحقیق سهم بسیاری داشتند، تشکر کنم.

مقدمه کلی

چشم‌انداز

با پیشرفت دانش و فناوری در نیمه دوم قرن بیستم، روابط دیپلماتیک بین ملتها اهمیت فزاینده‌ای یافت.

روشن است دیپلماسی، علم و هنر اداره روابط خارجی یک دولت یا یکی از ابزارهای حقوق روابط بین‌الملل برای تأمین و حمایت از منافع یک دولت و اتباع آن در خارج است؛ زیرا ابزارهای هر راهبردی یا مستقیم است یا غیرمستقیم و یا آمیخته: ۱. راهبرد مستقیم؛ در پی دستیابی به هدف سیاسی از طریق کاربرد مستقیم نیروی نظامی (در سطح گسترده یا محدود) یا صرفاً تهدید به استفاده از آن است (مانند تهدید به استفاده از سلاحهای هسته‌ای یا نیروهای نظامی ستی).

۲. راهبرد غیرمستقیم؛ درصدد دستیابی به هدف سیاسی بدون توسل به نیروی نظامی یا تهدید به آن است. در این راهبرد به ابزارهای غیرنظامی مانند فشارهای اقتصادی یا سیاسی، اعزام مأموران دیپلماتیک، مذاکره، سازش، میانجیگری و مانند آن، برای حل اختلاف، روی می‌آورند.

۳. راهبرد آمیخته؛ جمع بین دو نوع قبل و ترکیبی از آن دو است؛ یعنی در آن به همراه استفاده از نیروی نظامی یا تهدید به آن به ابزارهای دیپلماسی یا اقتصادی و مانند آن نیز متوسل می‌شوند.

این بدان معنی است که دیپلماسی نقش خطیری در روابط بین‌الملل بازی می‌کند، و آن چیزی است که اسلام نیز از آن فروگذار نکرد؛^۱ زیرا چنان که خواهیم

---

۱. نزدیک به همین مضمون، سلام مدکور درباره تأثیر فتوحات اسلامی بر فقه می‌گوید: «... مسلمانان عرب با غیر خود در سرزمینهای فتح‌شده اسلامی درآمیختند و مدینه مرکز ←

دید دیپلماسی نقش مهمی در چهارچوب حقوق بین‌الملل اسلامی و در روابط مسلمانان با دیگر ملتها و دولتها ایفا نمود.^۱ استفاده از دیپلماسی کاملاً هم‌سنگ با توان نظامی بود، چه آنجا که این دو با یکدیگر هم‌زمان می‌شدند و یا دیپلماسی بر توسل به نیروی نظامی برتری داشت و حتی پس از پایان محاصره مسلحانه، از دیپلماسی استفاده می‌شد. بدین سان مسلمانان با ورود در هر روابط بین‌المللی، همواره از آغاز تا پایان آن از دیپلماسی بهره می‌جستند.

می‌توان گفت اسلام همان‌گونه که در زمینه‌های فرهنگ، آموزش، بهداشت، روابط نظامی، نظامهای اقتصادی، علوم و ریاضیات آثار روشنی از خود به یادگار گذاشت، همچنین - به بیانی که خواهد آمد - در چهارچوب روابط دیپلماتیک تأثیر شگرفی برجای نهاد.

اندیشه و آموزه فقیهان مسلمان در این باره جایگاهی والا و بی‌بدیل یافت. گفته شیبانی مبنی بر اینکه امام [رئیس حکومت] نباید دو فرستاده‌ای که نزد او حضور می‌یابند جز «در موقعیتی جای دهد که در هراس نباشند» در هیچ کتابی

→ سیاسی و محل آمدوشد ارباب حواج و فرستادگان دیگر ملتها و اسیران گردید... در اثر این اختلاط رویدادهایی اتفاق افتاد که پیش از آن سابقه نداشت و حکم شرعی مسئله نیز برای آنان روشن نبود تا بر طبق آن عمل کنند» (المدخل للفقہ الاسلامی، ص ۷۰-۷۱).

۱. یک نظر ابراز می‌دارد: «مسلمانان از نخستین روزهای آغازین تاریخ خود، روابط دیپلماتیک را همچون ابزاری پایه‌ای در سیاست خارجی خود پذیرفتند و آن را در روابط خود با دیگر دول غیراسلامی به کار بستند» (الدبلوماسية الإسلامية والعلاقات السلمية مع الصليبيين، ص ۲۲) و دیگران بر آن‌اند: احترام به سفیران و اعطای مصونیت به آنان و لازم‌الاحترام بودن آنان در میان عرب قدیم نیز وجود داشت (مراجعه کنید به: السفارة السياسية وأدبها فی العصر الجاهلی، ص ۳۷۶).

از نمونه‌های آن می‌توان به مسافرت بنی عبد مناف به شام، یمن، حبشه و سرزمینهای ایران، برای بستن پیمان با پادشاهان این سرزمینها جهت تأمین راههای بازرگانی قریش یاد کرد (القالی، ذیل الأملی والنوادر، ص ۲۰۱). شیخ عبدالوهاب خلاف می‌گوید: «اسلام از آشتی با غیرمسلمانان مادام که دشمنی نوزند، ابایی ندارد. هیچ مانعی پیش روی دولت اسلامی وجود ندارد که با دولت غیراسلامی روابط تجاری داشته و با لحاظ منافع به تبادل سفیران پردازد و یا برای تضمین حقوق اتباع هر یک از طرفین و اجرای عدالت، معاهده منعقد نماید» (السیاسة الشرعية أو نظام الدولة الإسلامية فی الشؤون الدستورية والخارجية والمالية، ص ۱۰۰).

نخواندیم و نشنیدیم؛ زیرا آن دو تحت حکومت و در امان وی هستند و اوست که موظف به دفع ستم از آنان است. همان گونه که مراقب است مسلمانان در بیم و هراس نباشند باید به این دو نیز همان گونه بنگرد. آیا اگر آن دو را به دریا برند و به جزیره امنی رسند شایسته است آن دو را در جزیره رها کرد؟ خیر، باید آن دو را در مکانی جای داد که بیم نابودی آنان نرود.^۱

در اسلام روابط دیپلماتیک از وظایف حاکم است: اکنون تبادل روابط دیپلماتیک میان دولتها از طریق پذیرش رئیس مأموریت نزد رئیس دولت (طبقه سفیران یا وزرای مختار) و یا نزد وزیر خارجه (طبقه کاردارها) انجام می گیرد. فقیهان مسلمان تأکید بر این نکته را از دست ندادند:

العینی می گوید: ملک باید روز خود را چهار قسم نماید: «قسمتی را به امور سلطنت بپردازد ... و نگاشتن نامه ها و ارسال فرستادگان و قانع ساختن کارگزاران که بهترین روش را در پیش گیرند».^۲

منظور از حقوق دیپلماتیک اسلامی: * مقصود از حقوق دیپلماتیک^۳ در این

۱. شرح کتاب السیر الکبیر للشیبانی، ج ۲، ص ۵۱۹.

۲. السیف المهند فی سیره الملک المؤید، ص ۲۹۲.

* در پیشگفتار مترجم اشاره شد که ما در برابر اصطلاح «حقوق دیپلماتیک اسلامی» ترجیح می دهیم اصطلاح «اسلام و حقوق دیپلماتیک» یا «حقوق دیپلماتیک در اسلام» را به کار ببریم، زیرا مقصود از به کار بردن واژه «اسلامی» به صورت پسوند در بسیاری از مطالعات تطبیقی ناظر به روش و منهج بحث است. چه هدف این گونه مطالعات یافتن مواضع خلاف و وفاق است. حال که مقصود این است، بهتر است در ابتدا و یا در انتها و به صورت عطف از واژه اسلام استفاده شود. این روش در رساندن مقصود از تعبیر مسامحی «حقوق دیپلماتیک اسلامی» گویاتر است؛ زیرا به گمان برخی این گونه تعبیر تداعی کننده دیگر ادیان و مکاتب هم خواهد بود. فی المثل باید انتظار داشت از حقوق دیپلماتیک مسیحی و مانند آن هم سخن به میان آید. در حالی که حقوق دیپلماتیک واحد است و تعدد در آن وجود ندارد. البته بر این تفاوت ثمره چندانی مترتب نیست. چون هدف این گونه مطالعات، تطبیق میان فقه اسلامی و حقوق معاصر است، تفاوت نخواهد داشت این مطالعه را «حقوق دیپلماتیک اسلامی» یا «اسلام و حقوق دیپلماتیک» و یا «حقوق دیپلماتیک و رهیافت اسلامی» نام نهمیم، چه در هر سه هدف مطالعه تطبیقی است.

۳. برخی تعریف گسترده‌ای برای دیپلماسی دارند (بلکه آن را همسان کیاست می دانند) و ←

بحث «مجموعه قواعدی است که بر تبادل سفیران، فرستادگان و مأموران دیپلماتیک بین دولت اسلامی و دیگر دول حاکم است، چه مأموریت موقت باشد یا دائمی، در زمان صلح باشد یا جنگ، و نیز مجموعه قواعدی که وضعیت حقوقی فرستادگان و سفیران را از جهت وظایف و برخورداری از مصونیتها و مزایا معین می‌کند».

روش بحث

قواعد حقوق دیپلماتیک جدید گوناگون و پراکنده است. اسلام - چنان که خواهیم دید - برای تنظیم قواعد این حقوق همه مسائل و جوانب آن را پوشش داده است. انسجام کامل و یکپارچگی میان آنها با بررسی هر یک از مسائل خاص روابط

→ گویند می‌توان دیپلماسی را چنین تعریف کرد: «دیپلماسی (کیاست) اسلامی عبارت است از به کار بستن توان در بهره‌گیری از انواع توانمندیها در اداره روابط خارجی از طرق مسالمت‌آمیز - به هدف نشر دعوت در جهان، کمک‌رسانی مادی و معنوی به اهل آن - به شرط رعایت اخلاق و آرمانهای والای اسلامی و اینکه به هیچ وجه مانع تلاش بی‌وقفه برای آمادگی در برابر کسانی که این دیپلماسی نسبت به آنان کارساز نیست، نگردد».

گوینده نظر فوق «دیپلماسی اسلامی» را ضمن این مباحث جستجو کرده است: الف) سفارشهای خلفای راشدین به مسئولان کشوری و لشکری، و مذاکرات فیما بین خلفای راشدین و مسئولان مناطقی که مسلمانان در آنجا به تبلیغ دین می‌پرداختند. ب) معاهدات صلحی که اغلب پس از جنگها برای حل و فصل آثار ناشی از جنگ منعقد می‌شد. ج) تبادل فرستادگان و پذیرفتن هیئتهای نمایندگی (الدبلوماسیة الراشدة، ص ۲۹۳-۲۹۴).

روشن است تعریف پیش‌گفته تعریف بسیار گسترده‌ای از دیپلماسی است که می‌تواند بر همه نشانه‌های روابط مسالمت‌آمیز (و مخاصماتی) بین دول اسلامی و غیراسلامی منطبق شود. از این‌رو تعریف صورت گرفته به تعریف حقوق بین‌الملل اسلامی نزدیک‌تر است تا تعریف دیپلماسی. همچنین همسان دانستن کیاست با دیپلماسی، خلط بین ماهیت شیء و توصیف یکی از اوصاف یا آثار آن است، زیرا این کیاست است که دیپلماسی با آن توصیف می‌شود؛ و همچنین در المعجم الوجیز معنی کیاست چنین آمده است: «زیرکی و هوشیاری در یافتن آنچه سودمندتر است» (المعجم الوجیز، ص ۵۴۶). در مختار الصحاح در خصوص ماده «کیس» آمده است: «الکیس» به وزن «الکیل» ضد حماقت است و «الرجل کیس مکیس» یعنی مرد زیرک و باهوش (مختار الصحاح، ص ۵۸۵).

دیپلماتیک نمایان می‌شود. با وجود این برای ارائه بهتر و سهولت در بحث و بررسی، مباحث را به سه بخش اصلی به ترتیب ذیل تقسیم کردیم:

بخش اول: ویژگیهای بنیادین حقوق دیپلماتیک در اسلام: در این بخش مسائل گوناگونی را مطرح خواهیم کرد، از جمله: منابع حقوق دیپلماتیک اسلامی، اصول حاکم بر روابط دیپلماتیک، انواع دیپلماسی اسلامی، ابزارها و وسایل دیپلماسی اسلامی و حق پناهندگی در چهارچوب حقوق دیپلماتیک اسلامی.

بخش دوم: مصونیتها و مزایای دیپلماتیک در اسلام: در این بخش به بحث و بررسی مبانی اعطای مصونیتها و مزایای دیپلماتیک در اسلام، انواع آنها، تفاوت میان فرستاده و مستأمن، و دیدگاه اسلام درباره تعرض به مصونیتهای فرستادگان و سفیران و خاتمه مزایا و مصونیتهای دیپلماتیک در اسلام، خواهیم پرداخت.

بخش سوم: وضعیت حقوقی مأموران دیپلماتیک در زمان جنگ: در این بخش به بیان مهم‌ترین ویژگیها و زوایای وضعیت حقوقی فرستادگان و مأموران دیپلماتیک خواهیم پرداخت که از سوی مقامات دولت اسلامی در زمان جنگ یا در گریه‌های مسلحانه بین‌المللی، اعزام یا پذیرفته شدند.*

شایان ذکر است، دیرزمانی علاقه به تألیف کتابی درباره «حقوق دیپلماتیک اسلامی» در ما پیدا شده است. بدین منظور تقریباً کلیه نوشته‌هایی را که درباره این موضوع - دور و نزدیک - در کتابهای فقهی اسلامی (قدیم و جدید) نگاشته شده خوانده‌ایم. همگی کتب ارزشمندی هستند که صاحبان آنها گوی سبقت را در این زمینه ربودند.

اما این تحقیق نسبت به آثار پیش از خود ویژگیهایی دارد:

الف) در تلاش است با استناد به قواعد اصولی کلی اسلامی غیرقابل تخطی، و

* حقوق جنگ (حقوق مخاصمات مسلحانه) به دو بخش تقسیم می‌شود: حقوق مخاصمات مسلحانه بین‌المللی که موضوع بحث آن درگیری نظامی بین دولتهاست و حقوق مخاصمات غیربین‌المللی که موضوع بحث آن در گریه‌های مسلحانه داخلی است. نویسنده کتاب، بخش سوم را به حقوق مخاصمات مسلحانه بین‌المللی اختصاص داده است.

رفتار و عملکرد دول اسلامی قرائتی نو از روابط دیپلماتیک در اسلام ارائه دهد.
(ب) در نظر دارد قواعد حقوق دیپلماتیک اسلامی را ضمن قواعد و اصول کلی به بیانی آسان و قابل فهم، استحکام بخشد.

(ج) این تحقیق - فراوان - به آنچه غیرمسلمانان درباره دیپلماسی اسلامی ابراز داشتند، اشاره می کند. این گفته ها یا به خوبیهای دیپلماسی اسلامی اشاره دارد که اعتبار اسلام است، یا تعریض و خرده گیری است که این تحقیق، عهده دار پاسخ به آنهاست.

(د) تحقیق حاضر دربردارنده تفصیل و ریشه یابی موضوعات نو و موضوعاتی است که تاکنون جز به طور پراکنده و اتفاقی بدانها پرداخته نشد: همچون اصول کلی حقوق دیپلماتیک اسلامی، مبنای مصونیتها و مزایای دیپلماتیک و دیدگاه فقه اسلام در این باره، نظر اسلام در خصوص تعرض به سفیران و وضعیت حقوقی فرستادگان و سفیران هنگام جنگ... الی آخر.

اکنون به بررسی هر یک از این موضوعات می پردازیم؛ اما باید از همین آغاز یادآور شویم، آنچه خواهیم آورد تلاشی است در کاویدن همه جانبه حقوق دیپلماتیک اسلامی، آشنایی با نهفته ها، اصول و قواعد کلی و معیارهای اساسی آن. این تلاش، همانند هر تلاشی، جای نقد و نظر دارد.